

Tage Hedborg

...om en middagsbjudning hos Hellmans

”Familjen var utomordentligt gästfri, och tant Lisa var en framstående matmamma. De bodde på Öd, där svärfadern, Stenström, hade ett givande hemman. En del av Kramfors AB:s anläggningar låg mot arrende på mark som tillhörde Stenströms hemman. Svärföräldrarna bodde i huvudbyggnaden, som var rymlig, och i den stora salen därstädes dansade man. Hellmans bodde i en mindre gård strax intill, vilken så småningom byggdes till men som från början var alltför liten för de stora gästabud, som där hölls. Men gästfriheten överskuggade allt. Herrarna satt litet varstädes och spelade vira, damerna fann väl några vrår, och ungdomarna höll till i förstugan, trappan eller varhelst det fanns plats. Den tiden bjöds man på supé, som serverades gående vid 9-10-tiden. Bordet dignade av allehanda kalla och varma smårätter, varefter kom stadiga kötträtter och efterrätter. Dessförinnan hade man naturligtvis trakterats med kaffe och kakor samt allehanda snask. För att ej nämna den kylda punschen och den varma toddyn, allt efter behag. Wiskyn var ännu föga känd men började göra sitt intåg. Supén tog sin rundliga tid, och eftersom kalaset sedan fortsatte med kaffe eller thé samt punsch o.d., blev hemfärden alltid sen. Då hade hästarna med sina kuskar ofta stått länge utanför och väntat. På gården kunde då bli lika trångt som inne. Under väntetiden togs kuskarna givetvis in i någon drängstuga eller dylikt, där de fick sitt. Det var en frodig syn, då alla gäster tog på sig sina yviga utåtvända vargskinnspälsar eller eventuellt pälsar av andra slag. Den minsta herre eller dam fick då ett betydligare omfång, och de storvuxna blev som veritabla jättar, ofta iklädda höga sälskinnsstövlar. Men det behövdes nog som regel, i synnerhet om man hade dansat och var genomvåt med stärkekragen som en skrynklig trasa kring halsen. **Innan det sista avskedet skulle dock herrarna ha ett glas i pälsen**, varför man gick påpälsad in i rummen.”

Ur Hedborg, Tage: *I sågverksrörelsens tjänst* (1974), s 25-26

Tage Hedborg

...om Fredriksdagen

”Denna min tämligen utförliga presentation av Hasselblad och Sprängsviken är avsedd att utgöra bakgrunden till en kortfattad skildring av fredriksdagen, d.v.s. den 18 juli, då Hasselblad årligen firade sin namnsdag. Att dagen inföll under den varmaste och vackraste delen av sommaren bidrog naturligtvis mycket till festligheternas framgång; och detta förhållande utnyttjades också på allt sätt. Vackert väder var det även, och jag påminner mig ej annat än strålande högsommarväder alltid den dagen.

Det började med att farbror Hasselblad 4-5 dagar i förväg telefonerade till alla disponenter och övriga ståndspersoner efter älven och inbjöd dem. De måste lova att komma samt att taga med sig, ej blott barn och gäster, hvarav det naturligtvis fanns en hel del den tiden av året, utan även allt som fanns av kontorsherrar. Som sågverkens antal räknades i tjogtal, var det ej få som blevo bjudna. Och alla ville komma, och alla hade väntat på denna påringning för att ånyo få bevista denna kombinerade sommar- och folkfest. Eftersom något sådant som semester var ett alldeles okänt begrepp, så var folk också hemma.

På eftermiddagen den 18:de syntes således dussintalet av de olika sågverkens bogserbåtar, smyckade med flaggor och standarer komma norrifrån och söderifrån på färd till Sprängsvikens stora vederhäftiga brygga. De flesta båtarna lågo kvar och bildade under aftonens lopp en pitoresk färgglad flottilj. Gästerna drog i täta skaror uppför den branta backen till den strax ovanför belägna herrgården. Att finna värden i den hundra-hövdade

skaran var ej lätt och än svårare att få hälsa på husets tvenne värdinnor, hvilka voro strängt upptagna bakom kulisserna. Med de snävt tilltagna utrymmena inomhus försiggick festen så godt som helt och hållet i det fria.

Värden påträffades säkrast bland ungdomarne, eller allra helst hos barnen. Där var han det centrum, hvaromkring allt rörde sig; skämtande och skrattande samt anförande lekar och långdanser. I den sommarfagra parken, bland graciösa buskar och prunkande blommor, voro de färgglada småttingarne som fladdrande fjärilar kring ett i långrock flaxande och bullrande skogsrå från Hädenhös. Nog voro även de äldre hjärtligt välkomna till fredriksdagarne, men när allt kommer omkring, så voro kanske dock barnen den största behållningen, som värden själv hade av den stora festen. La jaunesse dorée drogs automatiskt till den helt nära belägna, lövsmyckade logen, där dansen tråddes under muntra melodier från fiol och dragspel.

På gräsmattorna utanför herrgården voro långa bord uppdukade, där förfriskningarnas mångfald tävlade om gästernas varierande smakriktningar. Årstiden bjöd ju på smultron, jordgubbar, melon och annat, och från källaren och handkammaren hade framtagits inlagda frukter och kompotter m.m. att omväxla med sura lingon samt saft och vinbålar. Till kaffet och théet serverades alla upptänkliga goda kakor och tårter. Ej förglömmades det stora bordet med fullsatt batteri av väl fyllda flaskor och karafiner.

Omrking alla dessa attraktiva arrangement samlades framförallt den mer stadgade generationen. Damerna drogo sig väl så småningom inomhus, där utrymmet utnyttjades på bästa sätt, men herrarna förblevo nog ute.

Hvad tiden led ersattes alla förfriskningarne med en riklig supé, där intet fattades. Att laxen serverades i alla dess delikata former säger sig själf, och att andra kalla och varma smörgåsrätter kompletterade bordsutrymmet förstår nog enhvar. Ovanpå detta kom så huvudrätten samt efterrätten. Den våta serveringen utgjordes av brännvin och öl samt för de yngsta av mer oskyldiga drycker. En svag skymning hade så småningom hunnit lägga sig under trädens lövvalv, hvilket medförde att det för ordningens skull bars ut fotogénlampor och ljusstakar försedda med de dåförtiden gängse glaskuporna.

Även en fredriksdag tog dock slut. En del småttingar hade kanske redan tidigare skickats hem med sina särskilda uppvaktningar eller mött sitt nattliga öde ombord på båtarna. Men även de äldre troppade tillsist av. För många var ju ej heller hemfärden närmogårds, och solen stod nog högt på himmelen innan på många håll rullgardinerna drogos ned.

För de många ådalsborna var sommarens höjdpunkt passerad och traditionen lyckligt bevarad. Och för de många resande sommargästerna och för många av småttingarne var fredriksdagen på Sprängsviken en händelse som ej kunde undgå att förbli en märklig upplevelse. För mitt enkla vidkommande betraktar jag det som en stor förmån och ett lyckosamt förhållande, att bland alla minnen från en förgången tid även få räkna denna särskilda dag. Ännu efter 50 år leva vi högt på detta minne när vi – gamla ådalingar – någon gång sammanträffa.

Men för gårdens folk på Sprängsviken var det ej slut med att gästerna troppat av, ty dagen efter var det ett noggrant letande på bord och bänkar, i gräset och på avlägsna utsiktsplatser efter glas, porslin och matsilver. Men även det hörde till en sådan fest.